

Bedömarutlåtande för forskarutbildningen vid Institutionen för globala studier (School of Global Studies – SGS), Samhällsvetenskapliga fakulteten

2022-01-12

Bedömargruppens uppdrag

Bedömargruppen har haft i uppdrag att utifrån universitetets kriterier för utbildningsutvärdering enligt policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling utvärdera forskarutbildningen vid Institutionen för globala studier (School of Global Studies – SGS) vid Samhällsvetenskapliga fakulteten. Följande personer har ingått i bedömargruppen:

- Professor Kristine Höglund, Uppsala universitet (ordförande)
- Professor Camilla Sandström, Umeå universitet
- Docent Eva-Maria Hardtmann, Stockholms universitet
- Doktorand Anna-Karin Eriksson, Linnéuniversitetet

Inför platsbesöket lämnade fakulteten och SGS i juni 2021 ett omfattande underlag till bedömargruppen (bilaga 1). Den 9 september genomfördes ett förberedande möte där syftet med utvärderingen diskuterades och det kommande platsbesöket planerades. Bedömargruppen bad även SGS att inkomma med kompletterande material. Platsbesöket genomfördes den 9–10 november (program för platsbesök, se bilaga 2). Bedömargruppen har därefter med utgångspunkt i underlag och intervjuer gemensamt utarbetat sitt bedömarutlåtande.

Enligt SGS:s önskemål har vi i första hand bedömt institutionen som *en* forskarutbildningsmiljö med tre forskarutbildningsämnen (se mer nedan). När så är relevant anger vi emellertid skillnader i förutsättningar för de olika ämnena. Fokus i utvärderingen är på forskarutbildningarnas kvalitet och utveckling under de senaste fem åren, vilka utmärks av ett omfattande arbete med kvalitetssäkring. Den tämligen omfattande omarbetningen innebär att erfarenheterna av forskarutbildning vid SGS ser olika ut beroende på när en doktorand påbörjade sina studier. Till detta läggs att de senaste dryga 1,5 åren har präglats av Covid 19-pandemins inverkan på forskning, undervisning och arbetsmiljö. Trots detta har pandemin inte genomsyrat varken det framtagna materialet eller platsbesöket. Bedömargruppens intryck är att vi delger en bild som representerar forskarutbildningarna vid SGS både före och under pandemin.

Bedömargruppen har utgått ifrån Samhällsvetenskapliga fakultetens tio utvärderingskriterier för forskarutbildningen: 1) att de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och högskoleförordningens examensmål, 2) att undervisningen sätter doktorandernas lärande i centrum, 3) att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig och/eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet, 4) att lärarna har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens samt att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll, 5) att utbildningen är relevant för doktorandernas och samhällets behov, 6) att doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen, 7) att en för alla doktorander tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger, 8) att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs, 9) att det finns tillgång till en aktiv forskningsmiljö med tillräcklig ämnesdjup, ämnesbredd och omfattning samt 10) att doktorandernas möjlighet till samverkan både med forskare nationellt och internationellt samt med det omgivande samhället beaktas. Vissa av kriterierna redovisas enskilt medan andra likartade kriterier har grupperats under en gemensam rubrik för att undvika upprepningar i texten.

Inledning, sammanfattande omdöme, och bedömning utifrån kriterierna

Forskarutbildningsmiljön vid SGS bedrivs i en internationell, tvärvetenskaplig miljö och innefattar tre olika forskarutbildningsämnen: freds- och utvecklingsforskning (PD), samhällsvetenskapliga miljöstudier (ESS) och socialantropologi (SANT). Vår övergripande bedömning är att SGS har en väl fungerande forskarutbildningsmiljö där doktoranderna ges goda möjligheter att utvecklas som forskare inom respektive ämne, och har ett väl sammanhållet doktorandkollektiv.

Utbildningarna inleds med ett omfattande kurspaket som är tänkt att stegvis stötta doktoranden i arbetet med att utveckla en forskningsplan (PM), vilken utgör doktorandernas första avstämning. Utbildningen struktureras därefter genom handledning, mittseminarium och slutseminarium, genom vilka doktoranderna får återkoppling på sitt arbete. Seminarierna fungerar även som kvalitetssäkring för institutionen. Utöver denna struktur finns vägledande dokument som stöd – de allmänna studieplanerna (ASP), den individuella studieplanen (ISP), *PhD guidelines* och *Discussing Supervision* – som i varierande utsträckning används som verktyg i verksamheten.

Motsvarar de faktiska studieresultaten lärandemål och högskoleförordningens examensmål? (kriterium 1)

Lärandemålen för de tre forskarutbildningsämnena – freds- och utvecklingsforskning (PD), samhällsvetenskapliga miljöstudier (ESS) och socialantropologi (SANT) – fastslås i tre enskilda allmänna studieplaner som samtliga står i samklang med högskoleförordningens examensmål. Som komplement till de allmänna studieplanerna finns en översikt där de olika lärandemålen matchas med kurser, centrala delar av forskningsprocessen och andra delarna av utbildningen/forskningsmiljön.

Även om det inte har ingått i vårt uppdrag att läsa några avhandlingar, kan vi utifrån avhandlingarnas titlar utläsa att lärandemål såsom fördjupade ämneskunskaper och vetenskaplig kompetens rimligen uppnås. Genomströmningen (disputationer) pekar också på att merparten av doktoranderna som antas vid SGS uppnår dessa studieresultat inom rimlig tid. Några doktorander har inte lyckats avsluta sina studier trots antagningen 2010–2015, vilket SGS förklarar dels utifrån föräldraledigheter som försenat forskarstudierna, dels genom att forskarutbildningen först på senare år har stramats upp för att ge bättre stöd för doktoranderna att uppnå studieresultat. Här åsyftas bland annat de etappseminarier som sedan ett antal år tillbaka ingår som avstämningsmoment för utvärdering och kvalitetssäkring av avhandlingsarbetet. Kursutbudet innefattar dels en gemensam introduktionskurs för de tre utbildningarna, dels ett antal kurser som har anpassats för att svara mot utbildningarnas olika lärandemål. För samtliga kurser finns en tydlig idé om hur de svarar mot utbildningsmålen. En stor andel av kursdelen är uppbunden i obligatoriska kurser (PD 50 hp/SANT 45 hp/ESS 35 hp), vilket ger institutionen möjlighet att säkerställa kunskapsmål och examinering av dessa. Det medför å ena sidan att doktoranderna uppfyller sina kursfordringar i tid, men ger å andra sidan doktoranderna mindre möjlighet att själva utforma sin utbildning. Flera doktorander uttryckte tillfredsställelse med kursutbudet genom att kurserna bidrar till att skapa progression i avhandlingsarbetet, framför allt som en hjälp inför PM:et, men önskemål fanns också om att kurserna i än högre grad skulle vara till påtaglig nytta i avhandlingsarbetet.

Den tvärdisciplinära forskningsmiljön ger doktoranderna tillgång till både bred och specialiserad kunskap och lärare från de olika ämnena utgör ibland handledarteam. Möjlighet finns att läsa kurser utanför institutionen (vid GU eller andra lärosäten) för ytterligare breddning eller specialisering, även om doktoranderna efterlyser mer samlad information om utbudet av forskarutbildningskurser vid de egna men även andra lärosäten.

En viktig nyckel till att doktorander faktiskt uppnår lärandemål är att de har tillräcklig kunskap när de rekryteras. För SGS tycks det i dagsläget inte vara något problem med att rekrytera kvalificerade doktorander. Samtliga FU-ämnen vid SGS har högt söktryck med många väl kvalificerade och

internationella sökande. Specialiserade utlysningar baserade på projektanslag får generellt färre sökande, men även i dessa utlysningar har det varit möjligt att rekrytera välkvalificerade doktorander. Noterbart är dels att få doktorander rekryteras från den egna masterutbildningen i Globala studier, dels att rekryteringen är resurskrävande, vilket har föranlett institutionen att vid kommande antagningstillfälle skapa tematiska utlysningar för att reducera antalet sökande.

Sätter utbildningen doktorandernas lärande i centrum? (kriterium 2)

Det är tydligt utifrån material och platsbesök att doktorandens lärande och progression är centralt både vid tillsättning av handledare och i forskarutbildningarnas utformande. I vanliga fall matchas handledare och doktorand utifrån de olika ämnenas förutsättningar och lärarkår. Det finns även rutiner för att byta handledare som används vid behov, men doktoranderna har inget formellt inflytande över tillsättning av handledare. Möjligheterna för individuell anpassning för doktoranderna skiljer sig delvis mellan de olika ämnena, då ämnena har olika stor omfattning kurspoäng uppbundna i obligatoriska kurser. Vi fick dock uppfattningen att doktoranderna i praktiken väljer att läsa samma kurspaket oavsett om det i formell mening är obligatoriskt eller inte på den egna forskarutbildningen.

De olika etappseminarierna anges som en av de viktigaste mekanismerna för progression och lärande. De krav som ställs på avhandlingen kommuniceras – utöver i handledningen – genom dessa tidsbestämda avstämningar. Samtidigt tycks det finnas problem när det gäller krav på avhandlingar – exempelvis har handledarkollegiet på förekommen anledning fört en diskussion om kappans längd i sammanläggningsavhandlingar eftersom dessa i dagsläget tycks orimligt långa. Likaså rapporterade doktoranderna att de kriterier som finns i *PhD Guidelines* om avhandlingskrav inte kommuniceras eller diskuteras i tillräcklig utsträckning. Det framgick även att ISP:en överlag inte används aktivt som ett verktyg för doktorandernas lärande och progression, utan främst ses som formalia.

Ett centralt mål för en forskarutbildning är att doktoranderna utvecklas till intellektuellt självständiga forskare. Handledare och ämnesansvariga på SGS vittnade om doktorander som i hög grad formulerar sina egna projekt (även inom ramen för projektfinansiering) och bedriver egna datainsamlingar, samt initiativrika doktorander där flera är mycket aktiva bland annat i att sprida sin forskning till en bredare publik. Det material som bedömargruppen tagit del av anger att doktoranderna är aktiva och utgör en integrerad del av forskningsmiljön, exempelvis i seminarieverksamheten.

En möjlighet för att ytterligare stärka lärandeprocessen är att utöka samförfattande mellan doktorander och handledare (och seniora forskare i övrigt), vilket i dagsläget ter sig som en relativt ovanlig företeelse på SGS. Under platsbesöket framgick att de seniora forskarna ser bristen på samförfattande som ett missat tillfälle för doktorandens lärande. Mer samförfattande skulle förvisso kunna ske till priset av en lägre grad av självständighet, men som vi beskrivit ovan utgör bristen på självständighet bland doktoranderna på SGS inte ett problem.

Vilar undervisningens innehåll och form på vetenskaplig och/eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet? Har lärarna aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens samt står antalet lärare i proportion till utbildningens omfattning och innehåll? (kriterier 3 & 4)

SGS har god tillgång till kvalificerade lärare som besitter både ämnesmässig bredd och formell handledningskompetens. Totalt 33 lärare som undervisar på FU listas i det material bedömargruppen tagit del av: 21 inom PD (2 doktorer, 7 docenter, 3 docenter med professorskompetens och 9 professorer); 6 inom ESS (1 doktor, 3 docenter och 2 professorer) och 6 inom SANT (1 doktor, 4 docenter och 1 professor). Där uppgift finns har dessa 20–70% forskning i sin tjänst. De flesta lärare har därtill gått flera kurser i högskolepedagogik. Dessa utgörs av baskurs, områdesspecifik pedagogik och självständigt arbete inom ramen för behörighetsgivande högskolepedagogik, handledning i forskarutbildning, engelska som undervisningsspråk samt bedömning och examination inom ramen för

breddad lärarkompetens. Av alla som deltagit i högskolepedagogiska kurser och specificerat dessa har alla utom en slutfört kurs i forskarhandledning eller motsvarande. Minst en av de handledare som en doktorand tilldelas ska ha genomgått en sådan kurs. Frågor om handledning diskuteras i respektive ämnes handledarkollegium (FUL) och tycks utgöra ett stöd för handledarna genom kollegialt erfarenhetsutbyte.

Utifrån den information vi har om lärarnas erfarenhet och forskningskompetens, samt det material vi har tagit del av om hur handledning, kursutbud och etappseminarierna bedrivs, finns det inga anledningar att betvivla att undervisningen inom FU vilar på vetenskaplig grund och/eller erfarenhet. SGS bedriver en omfattande kursverksamhet på forskarutbildningsnivå som utifrån kursbeskrivningar ger intryck av att behandla relevant och aktuell forskning. Alla tre forskarutbildningar ger översiktskurser som obligatoriska inslag och forsknings-/projekt-/avhandlingsdesign och kvalitativ metod som obligatoriska eller valbara kurser. Pedagogik ingår i kursutbudet, men ges av pedagogiska institutionen.

Erfarenhetsbaserade inslag förekommer tydligast i introduktionskursen och i olika former av färdighetsträning. Alla doktorander deltar i en gemensam introduktionskurs till forskarutbildningen. Den introducerar de olika doktorandprogrammen, doktorandanställningen, forskargrupperna inom globala studier, undervisning, seminarier, konferenser, avhandlingstyper, avhandlingsprocessen och karriärplanering. De två sista momenten har inkluderats på doktorandernas begäran. Vissa inslag till färdighetsträning har introducerats, men olika mycket för de tre ämnena och inte formaliserat. Det råder viss oenighet mellan företrädare för ledningen och doktoranderna rörande behovet av att stärka vissa inslag på forskarutbildningarna, särskilt frågor gällande karriärvägledning och viss metodkompetens. Delar av doktorandkollektivet efterfrågade att dessa inslag utvecklas inom forskarutbildningarna, medan ledningen uttryckte att erforderlig kompetens finns inom institutionens lärarkår.

Är utbildningen relevant för doktorandernas och samhällets behov? (kriterium 5)

Den utbildning doktoranderna får och de avhandlingar som skrivs vid SGS är tydligt inriktade på viktiga samhällsfenomen. Avhandlingarna rör bland annat demokratins utmaningar, fredsbevarande insatser i olika länder, att leva med klimatförändringar samt genusaspekter på olika fenomen som till exempel landsbygdsutveckling, vilka är teman som svarar mot samhällets behov såsom det till exempel är uttryckt i Agenda 2030.

Det finns därmed goda skäl att anta att forskarutbildningen vid SGS förbereder doktoranderna på ett framgångsrikt sätt för att fortsätta verka som samhällsrelevanta forskare. Utifrån den sammanställning vi tagit del av visar det sig att doktorander i stor utsträckning fortsätter sin karriär inom akademien efter disputation. Samtidigt visar sammanställningen att det är påfallande få som övergår till karriärer utanför akademien, även om ett fåtal hamnat på relevanta forskningsinstitut, myndigheter och organisationer.

Forskarutbildningen förefaller således i stor utsträckning vara inriktad på att möta akademins behov av kompetens och i mindre utsträckning behovet av analytisk kompetens inom andra samhällssektorer.

Har doktoranderna inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen och hur genomförs kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen? (kriterier 6 & 8)

Doktoranderna har flera vägar för möjlighet till inflytande. Det finns ett doktorandkollektiv med ett doktorandråd som är gemensamt för de tre ämnena. Doktorandrådet är representerade i det gemensamma institutionsrådet, i forskarutbildningsnämnden (FUN) som är gemensam för ämnena och i bedömningsgruppen för ansökningar till forskarutbildningen. Det finns ett forskarutbildningslärarkollegium (FUL) för varje ämne där handledarna i respektive ämne för diskussioner sinsemellan. Här är doktoranderna dock inte representerade.

Doktorandkollektivet driver aktivt olika frågor i ovan nämnda organ och påverkar konstruktivt utvecklingen av forskarutbildningarna. Studierektor genomför även utvecklingssamtal med doktoranderna en gång om året, vilka utgör ytterligare ett tillfälle att föra fram synpunkter. Samtalen sammanställs och blir ett viktigt underlag för fortsatt utveckling av utbildningen.

Det finns ändamålsenliga rutiner för uppföljning och utveckling av forskarutbildningen som sker genom flera olika kanaler: 1) kursvärderingar och kurskonferenser där de kurser som ges på institutionen granskas kollegialt, 2) möten inom handledarkollegiet och FU-ansvarigas kontakt med doktoranderna, 3) individuella utvecklingssamtal, med konkret uppföljning vid behov. Exempelvis används handledarkollegiemöten för uppföljning och återkoppling från betygsnämndsdiskussioner och diskussion om krav på avhandlingarna.

Föreligger en för alla doktorander tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö? (kriterium 7)

På SGS pågår ett arbete för att förbättra forskarutbildningens studie- och lärmiljön på olika sätt. En särskild förutsättning SGS har att ta hänsyn till är att det är en hög grad av internationell rekrytering till forskarutbildningarna, vilket skapar särskilda utmaningar för de doktorander som inte är svensktalande eller inte är bekanta med svenska lärosäten.

En viktig nyckel till en förbättrad lärmiljö på forskarutbildningarna är att institutionen har genomfört ett omfattande arbete för att skapa tydliga rutiner för progression inom utbildningen, enligt tidigare nämnda avstämningar i form av etappseminarier. För att bemöta den osäkra period som doktorander har i slutfas och övergång till arbetslivet, har institutionen även förstärkt stödet för utslussning till arbetslivet och karriärplanering. Efter disputation får de tidigare doktoranderna behålla sin mailadress och välkomnas till seminarier och workshops för att skriva ansökningar. Det finns också ett mentorssystem som nydisputerade doktorer kan ta del av under ett år efter disputationen, men som omgärdas av en del oklarheter gällande hur systemet fungerar, och incitamentsstrukturen för lärarna. Till skillnad mot det mentorssystem som institutionen har för nyanställda, är detta ett system som även är tänkt att fungera för tidigare anställda vid institutionen. Från platsbesöket framgick att visst arbete kring dessa frågor återstår innan rutiner är på plats. Även om idén med mentorer i sig är bra tycks det råda en del oklarheter varför det finns skäl att fundera på hur detta ska kunna fungera tillfredställande för samtliga involverade. Dessa oklarheter tycks främst spelas ut i skärningspunkten mellan doktoranders och mentorsers förväntningar.

Det har funnits oklarheter kring doktorandernas roll i institutionens undervisning (och annan institutionstjänstgöring), inklusive hur undervisning fördelas mellan doktorander. Generellt bemannas doktoranderna av kursansvariga genom ett så kallat 'match-making'-system. Eftersom detta formella system bedöms vara svårnavigerat för doktorander, samlar bemanningsansvarig nu också in information om doktorandernas undervisningsönskemål och kompetens för vidare förmedling till kursansvariga. Institutionen arbetar för att tydliggöra kommunikation och rutiner kring doktorandernas bemanning, vilket har förbättrat situationen. En skriven policy kring ansvarsfördelningen och processen för hur doktoranderna bemannas skulle kunna bidra till en tydlighet och transparens.

Tilldelning av undervisning är en fråga där förutsättningar för svensktalande och internationellt rekryterade doktorander som ännu ej behärskar svenska språket skiljer sig, då en stor del av undervisningen (särskilt på kandidatnivå) hålls på svenska.

Bristande kommunikation har framförts som ett problem från doktoranderna. Det framgick dock vid platsbesöket att studierektor för forskarutbildningarna vid SGS har ett stort förtroende bland doktoranderna. Studierektor har också i rapporter från utvecklingssamtalen 2020 och 2021 försökt fånga upp olika former av otydlighet, missnöje och stress för att bland annat kunna skapa en tryggare miljö och förebygga sjukskrivningar.

Det har generellt varit ett ökat antal sjukskrivningar bland doktorander över hela Sverige under senare år. Det framgår i underlaget att det finns rutiner på plats kring rehabilitering vid sjukskrivningar längre än en månad och det sker en uppföljning av prefekt och företagshälsovård.

Den fysiska arbetsplatsen för doktoranderna är tillfredsställande. SGS har rutiner och arbetssätt för att tillgodose doktorandernas behov av infrastruktur (stolar, datorer etc.) även under pandemin. Både doktorander, lärare och administratörer uttrycker dock frustration kring universitetets olika system för hantering av administrativa ärenden (Primula, Ladok, ISP-verktyget etc.), vilka uppfattas som orimligt tidskrävande. Systemen utgör enligt SGS ett hinder i det dagliga arbetet; särskilt för de internationellt rekryterade doktoranderna. Institutionen arbetar med att utveckla egna lathundar för smidigare användning av systemen. Vid platsbesöket formulerades det som att de administrativa systemen har kommit att utgöra ett arbetsmiljöproblem, som ligger utanför institutionens kontroll.

SGS har en Arbetsmiljö- och likabehandlingsgrupp som träffas en gång i månaden där doktoranderna har en representant. Prefekten har rollen som ordförande i gruppen. SGS arbetar kontinuerligt med att förbättra likavillkorsarbetet och kommer framöver att fokusera extra på diskriminering p.g.a. etnicitet och frågor kring rasism då detta är något doktorander på fakultets- och institutionsnivå har efterfrågat. Doktoranderna har också lyft andra frågor exempelvis kring stress. Dessa frågor lyfts också av doktoranderna i andra sammanhang, såsom under utvecklingssamtalen med studierektor och i FUN.

Det är enligt underlaget en jämn fördelning av män och kvinnor (14 män och 15 kvinnor) bland de aktiva doktoranderna.

Under platsbesöket diskuterades de nya reglerna som infördes i Utlänningslagen i juli 2021, som skapar osäkerhet för doktorander som ej är EU-medborgare gällande uppehållstillstånd och hur det kommer att påverka de internationella studenter som rekryteras till SGS. Detta har uppmärksammats inte minst inom ramen för doktorandkollektivet och frågan har även diskuterats på fakultetsnivå. Även rektor vid Göteborgs universitet har enligt ledningen engagerat sig i frågan och adresserat regeringen.

Har doktoranderna tillgång till en aktiv forskningsmiljö med tillräcklig ämnesdjup, ämnesbredd och omfattning och har doktoranderna möjlighet att samverka med forskare nationellt och internationellt? (kriterier 9 & 10)

Doktoranderna vid SGS har tillgång till en aktiv forskningsmiljö med såväl ämnesdjup som ämnesbredd i vilken de ges möjlighet att samverka med etablerade forskare både nationellt och internationellt. Ämnesbredden är här en påtaglig styrka. Samtidigt finns en spänning i att forskningsmiljön innefattar tre ämnen med olika karaktär och historia. SANT har funnits sedan början av 1950-talet medan PD och ESS är nyare och mer tvärvetenskapliga. I en utvärdering av SGS:s forskningsmiljö 2019 (den s.k. RED19) framkom det att det varit en utmaning för SGS att skapa en gemensam forskningsmiljö. De tre ämnena har delvis arbetat vid sidan om varandra genom till exempel parallella seminarier, kurser och forskningsprojekt. I vårt underlag framgår det att SGS aktivt har arbetat för att öka samarbetet mellan de olika ämnena. Doktoranderna har tillgång till en omfattande seminarieverksamhet inom det egna ämnet. De kan även delta på seminarier anordnade inom ramen för övriga ämnen på institutionen. Det arrangeras också på ett mer informellt plan läsgrupper och seminarier som anordnas runt ett specifikt tema eller artiklar. Det finns därutöver ett antal forskningsgrupper på olika teman, som samlar forskare från de tre olika ämnena. Under platsbesöket framgick att forskargrupperna är mer eller mindre aktiva, men att de utgör ett viktigt forum för interaktion mellan de olika disciplinerna och mellan doktorander och mer seniora forskare.

Metodmässigt finns en tyngd på kvalitativa metoder. Denna specialisering är gynnsam för doktoranderna som får möjlighet att fördjupa sig inom sitt fält, men kan missgynna en bredare förståelse av olika former av vetenskapliga studier av till exempel mer kvantitativ karaktär. Information om vilka möjligheter som finns att också ta ämnesspecifika eller fördjupade metodkurser för de intresserade var något som efterlystes bland doktoranderna.

Institutionen utgör i sig en internationell miljö med omfattande forskarnätverk, rekrytering av doktorander från olika länder, samt ett omfattande fältarbete som erbjuder möjlighet till samverkan med forskare såväl nationellt som internationellt. Forskningsresultaten i form av avhandlingar och artiklar skrivs företrädesvis på engelska, och deltagande i internationella konferenser uppmuntras. Det finns även en mindre resurs på 10 000 kr knuten till varje doktorand som kan utnyttjas för konferensdeltagande.

Bedömagruppens reflektioner, kring utbildningens främsta styrkor, svagheter och utmaningar

Sammanfattningsvis finner bedömagruppen att forskarutbildningen vid SGS håller en hög kvalitet med en stor ämnesbredd, ämnesdjup och kompetens bland lärare, vilket delvis är resultatet av den tvärvetenskapliga miljön med tre olika ämnen som kompletterar varandra på ett fruktbart sätt. SGS har en engagerad institutionsledning, studierektor, ämneskoordinatorer, lärarkår och administratörer som systematiskt arbetar med att förbättra och ge stöd till doktorander att nå utbildningsmålen samt att minska stress. Doktorandgruppen framstår som stark och stödjande och tycks även fungera som ett kitt mellan ämnena. Doktorandrådet tar sig som aktivt och för fram sina synpunkter genom representation i nämnder, råd och under utvecklingssamtal med studierektor.

SGS:s särprägel, med tre olika forskarutbildningsämnen under samma tak har med andra ord stora fördelar, men skapar också utmaningar. Institutionen har de senaste åren arbetat aktivt för att bättre utnyttja den potential som mötet mellan de tre olika ämnena kan ge, men står fortfarande inför vissa utmaningar som det finns en medvetenhet kring.

Nedan reflekterar vi över några av SGS:s utmaningar under rubrikerna: organisationsstruktur och kommunikation, handledning, kursutbud, doktorandernas undervisning, rekrytering, samt hantering av forskarutbildningens motstridiga krav.

Organisationsstruktur och kommunikation

SGS har med sina tre ämnen en ovanligt komplicerad organisationsstruktur, med olika nivåer av forskarutbildningsföreträdare och nämnder. Följden är att en av de största utmaningarna för SGS är att få kommunikationen att fungera på ett tillfredsställande sätt i relation till doktoranderna och att skapa tydliga beslutsvägar och informationskanaler.

En fråga att reflektera över är därför om organisationen är den mest ändamålsenliga och resurseffektiva (både ekonomiskt och bemanningsmässigt) utifrån perspektivet att bedriva en forskarutbildning av hög kvalitet. Så är möjligen fallet, givet SGS:s tydliga intresse att bibehålla de tre distinkta ämnesinriktningarna som separata forskarutbildningsämnen. För att säkerställa att organisationsstrukturen löser fler problem än den skapar behövs emellertid en kontinuerlig översyn och prövning/omprövning av strukturen. Ett verktyg för att skapa tydlighet i organisationen är att arbeta med arbetsbeskrivningar som klargör ansvarsområdet för de olika positionerna och nivåerna (viss arbetsbeskrivning finns i dokumenten *PhD Guidelines*, men dessa är relativt knapphändiga).

Bedömagruppen reser frågan då det trots den omfattande organisationen (eller kanske just på grund av dess komplexitet) finns en del sårbarheter. I dagsläget fungerar kommunikationen i stora delar tillfredsställande, men det framgick under platsbesöket att studierektorn har en helt central roll som ”spindeln i nätet” i relation till doktoranderna, trots att det finns många personer knutna till forskarutbildningen. Detta skapar en sårbarhet i systemet och skulle kunna avhjälpas med en mer utspridd ansvarsfördelning, tydligare nedskrivna vad det gäller kommunikationen.

En rekommendation är därför att ledningen i samråd med alla involverade bygger vidare på pågående utvecklingsprocesser och identifierar de områden där doktoranderna fortfarande upplever otydligheter i

kommunikationen (bemanning, mentorskap efter disputation, rutiner för byte av handledare, etc.) och sammanställer ett policy-dokument som tydliggör vem/vilka som bär ansvaret inom olika områden med klara riktlinjer för kommunikationsvägar i relation till doktoranderna.

Handledning

En styrka med SGS:s forskarutbildningar är att majoriteten av doktorander förefaller mycket nöjda med den handledning de får. Det finns dock ett antal doktorander som hade önskat sig mer stöd och större tydlighet i vad man kan förvänta sig av sina handledare. Bedömargruppen gör två reflektioner om hur handledarnas ansvarsområden skulle kunna förtydligas och hur kommunikation mellan handledarna och doktoranden om deras respektive roller kan underlättas.

För det första skulle den årliga uppföljningen av ISP:en kunna göras mer meningsfull om den kopplas till ett tillfälle med en mer ingående diskussion mellan doktorand och handledare, kring handledningens former och innehåll, och om vad som fungerat och inte fungerat under året. Det skulle vara ett sätt att säkerställa att det utmärkta dokument som finns för diskussion om handledning (*Discussing supervision*) användas av samtliga handledare, med ett rimligt tidsintervall. För det andra kan institutionen fundera på om det är rimligt att huvudhandledare och biträdande handledare delar lika på de timmar som tilldelas varje doktorand, trots att *PhD Guidelines* beskriver delvis olika ansvarsområden. I samma anda kan det finnas skäl till att skapa ett utvidgat dokument som fastslår de olika ansvarsområdena för huvud- respektive biträdande handledares ansvar i handledningen, inklusive hur många doktorander som det är rimligt att en handledare kan ha samtidigt.

Kursutbud

Det omfattande arbete som SGS har genomfört för att utveckla ett kursutbud som främjar doktorandernas progression i relation till avhandlingsarbetet framstår på det hela taget som framgångsrikt. Samtidigt ser bedömargruppen vissa risker med upplägget: 1) det tar stora resurser att upprätthålla ett så omfattande kursutbud och en fråga är om det är hållbart på sikt då stora resurser går åt till kurser som inte sällan har endast en eller två doktorander från SGS, och 2) med en stor andel kurspoäng (särskilt för PD och SANT) som är obligatoriska, minskar möjligheten att individualisera doktoranders forskarutbildning på ett sätt som matchar deras kunskapsbehov.

Här finns det anledning att reflektera över behovet att ge doktoranderna likartade förutsättningar inom ramen för lärandemålen och behovet att ge utökade möjligheter till specialiserad kunskap inom utbildningarna givet olika grundkunskaper, forskningsfrågor och forskningsdesign. Frågor som restes under platsbesöket rörde framförallt metodkompetens där det kan finnas anledning att diskutera mer ingående de olika behov som kan finnas. Doktoranderna kan även genom mer samordnad information från institutionen och fakulteten uppmärksammas på de olika möjligheter som finns att vid behov fördjupa eller bredda sina metodkunskaper genom att ta kurser på andra lärosäten.

Doktorandernas undervisning

Utöver det arbete som redan påbörjats med mer transparens kring bemanningen för undervisning, så framgår att SGS ur ett mer strategiskt perspektiv bör fundera på vilken roll som doktoranderna har i institutionens undervisning. Likaså finns det utrymme att stärka återkoppling till doktoranderna om deras undervisningsinsatser. Kursvärderingarna tycks inte användas på ett systematiskt sätt för att ge återkoppling till undervisande doktorander. Trots de brister som finns med kursvärderingar skulle dessa kunna vara ett redskap för att arbeta praktiskt med kursutveckling tillsammans med doktoranderna, som skulle bli mer delaktiga i undervisningen och samtidigt förberedas för eventuell fortsatt undervisning efter disputation. En mer ambitiös idé är att studierektor för grund- och avancerad nivå har någon form av pedagogiska utvecklingssamtal för att ge doktoranderna möjlighet att reflektera mer systematiskt kring sin undervisning.

Rekrytering

SGS har i dagsläget inget problem med att rekrytera kvalificerade doktorander till samtliga tre forskarutbildningar. Problemet är snarare att rekryteringen kräver omfattande resurser vilket har föranlett institutionen att till nästa rekryteringsomgång utlysa tematiska doktorandanställningar i ett led att reducera antal sökande till varje plats. SGS är medvetna om en del av riskerna med detta förfarande, men bedömagruppen vill ändå rikta uppmärksamheten på att det på sikt kan leda till att excellenta sökande med nydanande idéer som ligger utanför SGS kärnområden inte antas, och att man låser fast sig i vissa givna teman över tid.

Bedömagruppen tycker också att det är förvånande att få av doktoranderna som rekryteras till forskarutbildningarna på SGS har en examen från institutionen. Även om internrekrytering inte är ett mål i sig kan det finnas anledning för SGS att fundera över progression och i vilken mån kandidat- och masterutbildningarna vid SGS har en tydlig tanke om att vara förberedande för forskarutbildning. Om så är fallet är frågan varför studenter från den egna institutionen inte söker eller kan konkurrera om platserna på forskarutbildningarna i de tre ämnena, även om vi förstår att söktrycket är högt och konkurrensen från internationella sökande är mycket hård.

Hantering av forskarutbildningens motstridiga krav

I samband med platsbesöket vid SGS uppmärksammades bedömagruppen på två delvis motstridiga krav som doktoranderna ställs inför inom ramen för sin utbildning. Dessa krav är inte unika för SGS utan av mer eller mindre generell karaktär för forskarutbildningen i sig och förtjänar därför att diskuteras.

Forskarutbildningen inbegriper i sig en svår balansgång mellan å ena sidan kravet att bli klar på utsatt tid med allt vad det innebär, och å andra sidan rätten till en god arbetsmiljö utan alltför högt ställda krav som riskerar att skapa till exempel stress. Dessutom ska forskarutbildningen förbereda doktoranderna för arbetslivet antingen inom eller bortom akademien.

Här uppfattar bedömagruppen att det förekommer delvis motstridiga besked om krav och ambitionsnivå. Det finns exempel på att doktorander blir klara i förtid. Det kan givetvis bero på att det är duktiga doktorander som har goda förutsättningar att nå slutmålet inom de fyra stipulerade åren. Men det är viktigt att vara aktsam på att det inte skapas en förväntan om att doktoranderna ska leverera i förtid vilket leder till att tempot trissas upp. Det framkom även att doktoranderna som skriver sammanläggningsavhandlingar lägger stort fokus på avhandlingens kapp, när det både för avhandlingens kvalitet och framtida karriär borde vara en bättre investering att förbereda de enskilda artiklarna/essäerna för publicering i välrenommerade tidskrifter. Det kan således finnas anledning att resonera om hur man på bästa sätt utnyttjar forskarutbildningens fyra år för att nå lärandemålen, och samtidigt förbereda doktoranderna för tiden efter disputationen.

Övergången från doktorandstudier till arbetslivet är för många en osäker och stressfull period. Utöver den stora arbetsinsats och fokus som ofta krävs för att få klart ett avhandlingsmanus, har oklara regler om anställning och stöd i slutfasen skapat frustration i doktorandgruppen. Institutionen har därför under de senaste åren arbetat aktivt med olika åtgärder för karriärplanering och för att stötta doktorander i övergången till arbetslivet, ett arbete som bedömagruppen vill uppmuntra SGS att fortsätta med.

Avslutningsvis vill bedömagruppen påminna om att de reflektioner kring sårbarheter och rekommendationer som vi gör ovan, ska läsas mot bakgrund av att SGS utgör en väl fungerande forskarutbildningsmiljö. Vi vill även tacka SGS för den öppenhet som har präglade vårt platsbesök och för att SGS varit mycket tillmötesgående när vi efterfrågat ytterligare material för utvärderingen.

Bilaga 1: Underlag till bedömagruppen

Läsanvisning

Allmänna studieplaner och lärandemål

Doktorandregler, tillämpningsbeslut, PhD Guidelines

Jämställdhetspolicy

Förlägningspolicy Corona

Rutiner för rekrytering

Rutiner för tredjeläsare, mock-seminarium, disputation

Arbetsmiljö och doktorandernas kommentarer

Doktorander, avhandlingsämne och ISP

Handledare och lärare

Kurser, innehåll och utvärderingar

FUN och FUL

Forskningsmiljö

Kompletterande dokument

Bilaga 2: Program platsbesök, den 9-10/11 2021

Tisdag 9 nov

13.00-14.20 Doktorandgruppen

Hanna Saldert (ESS), Matteo de Doná (ESS), Fisseha Fantahun Tefera (PD), Elizabeth Olsson (PD), Sara van der Hoeven (PD), Mathias Levi Toft Kristiansen (SANT), Signe Askersjö (SANT), Mauricio Rogat (SANT, reserv)

14.40-16.00 Ämnesansvariga + handledare (urval)

Lisa Åkesson (FU-ansvarig SANT), Annica Kronsell (FU-ansvarig ESS), Johan Karlsson Schaffer (FU-ansvarig PD), Maris Gillette (handledare, SANT), Per Knutsson (handledare ESS), Maria Stern (handledare PD)

Onsdag 10 nov

08.30-09.15 Arbetsmiljö, personalfrågor

Merritt Polk, prefekt med ansvar för arbetsmiljö; personalhandläggare ersätts av Camilla Orjuela, studierektor FU.

09.15-10.00 FU Administration

Gunilla Blomqvist; Gustav Rudd

10.30-11.30 Studierektor FU, ledningsgrupp

Camilla Orjuela; Anders Burman (vice-prefekt m ansvar för forskning och forskarutbildning)

11.30-12.00 Kompletterande möte (fortsatt samtal med studierektor FU och vice-prefekt)